Ilustrowany dodatek „Hasła”

Tarnów, dnia 18 października 1935 r. Nr. 2

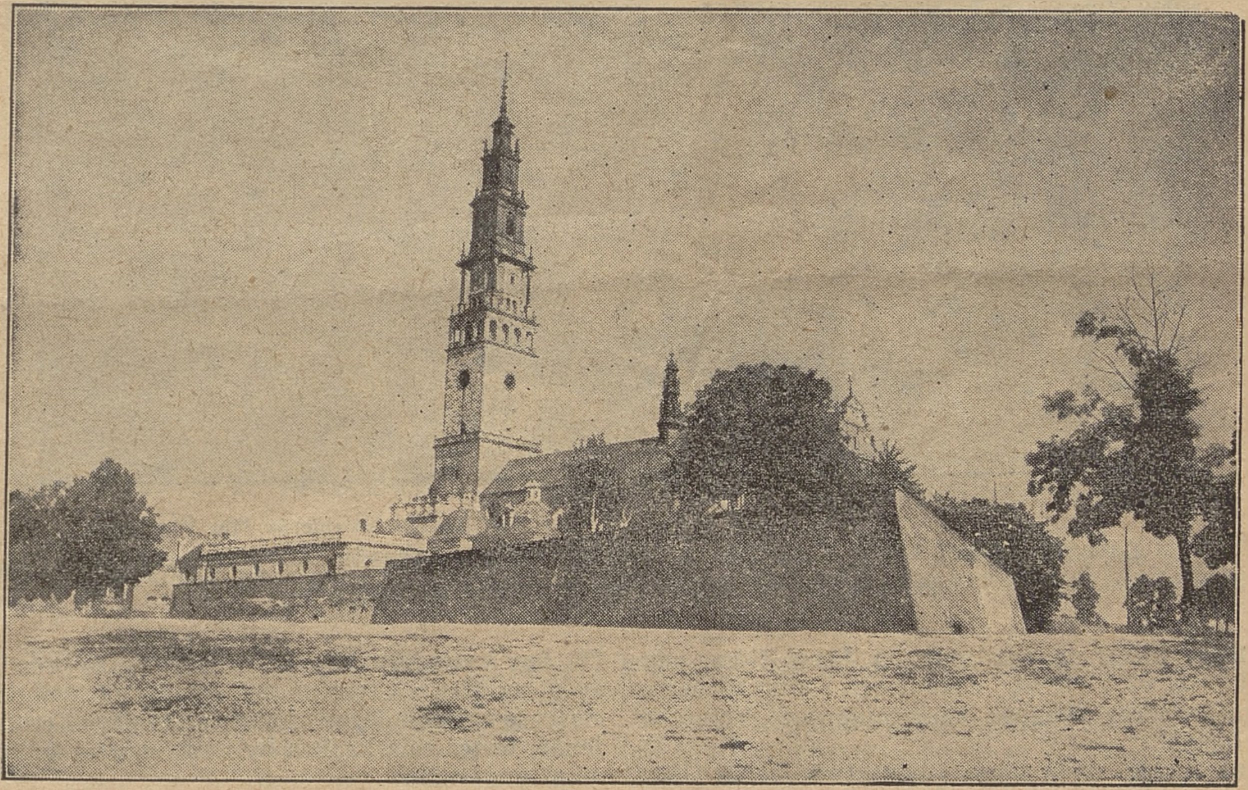
POLSKA

JASNA GÓRA

Jasna Góra, to sanctuarjum Narodu Polskiego, znajdujące się pod szczególną opieką Królowej Korony Polskiej—budzi w każdym Polaku najgorętsze uczucie religijne i wśród świętości narodowych, narówni z Wawelem, najpierwsze w sercach naszych zajmuje miejsce.

kult Najświętszej Marji Panny, wprowadzony przez królewską rodzinę Andegaweńską, spokrewnioną z Piastami, w osobach Ludwika Węgierskiego i Królowej Jadwigi.

Ludwik, będąc królem Węgier i Polski, przez pewien czas sprawuje rządy we Włoszech w Neapolu

Widok zewnętrzny klasztoru Jasnogórskiego z wieżą 100 metr., odbudowaną po pożarze w 1907 r.

A wybrała sobie nasza Pani Jasnogórska, jak głosi podanie, sama Częstochowę za tron i stolicę Swego przyszłego Królestwa. To też pod Jej opieką przemożną przetrwała Jasna Góra szczęśliwie wszystkie burze dziejowe i pożogi. Ogień ani razu nie imał się kaplicy z Cudownym Obrazem, która do dziś dnia zachowała bez zmian swą starodawną, gotycką budowę. Nimb, otaczający święty przybytek, nawet na inowiercach robi silne wrażenie, nakazuje cześć i szacunek.

W wieku XIV rozwija się w Polsce szczególny

i stąd — pod wpływem artystów włoskich oraz przy ich współudziale buduje wspaniałą świątynię ku czci Najświętszej Marji Panny w Akwizgranie.

Władysław, książe Opolski, zastępca Ludwika w Polsce i na Rusi, otrzymawszy w darze od króla ziemię wieluńską wraz ze starostwem olsztyńskiem, idąc za królewskim przykładem, postanowił zbudować w nowych swych posiadłościach przybytek, poświęcony również specjalnie czci Bogurodzicy. Książe sprowadza Cudowny Obraz, buduje dlań osobną kaplicę, przy istniejącym już kościołku na Jasnej Górze, osa-

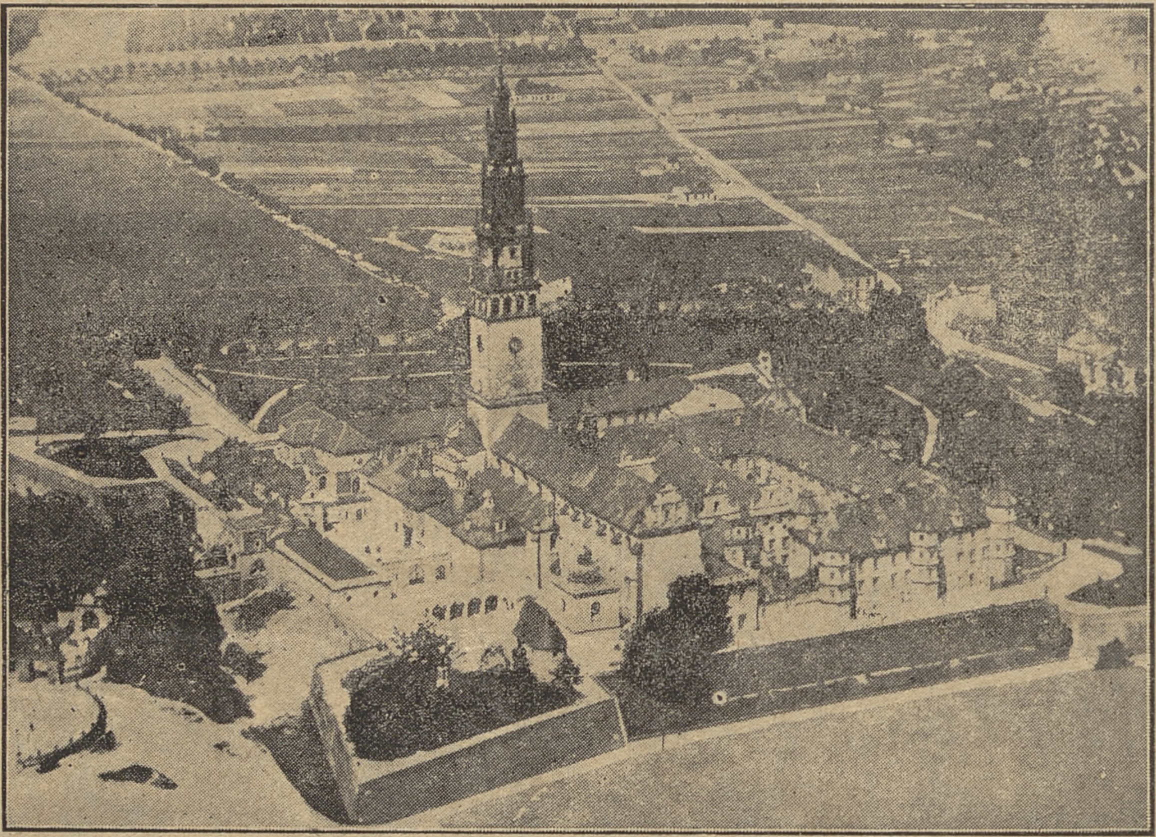
dza w r. 1382 z Węgier Paulinów, wznosi dla nich klasztor i hojnie obdarowuje go nadaniami.

Podanie głosi, jakoby książe Władysław, będąc wielkorządcą królewskim na Rusi, zdobywszy zamek w Bełzcu, zabrał stamtąd znajdujący się tam cudowny obraz Matki Boskiej, namalowany przez św. Łukasza na desce cyprysowej i wiózł go do swego zamku, w Opolu, konie jednak nawprost Jasnej Góry stanęły i dalej ruszyć nie chciały. Wówczas książe zatrzymał się i pod wpływem objawienia we śnie pozostawił Obraz w miejscowym kościołku i wzniósł przy nim klasztor.

Matka Boska Częstochowska była specjalnie czczona jako Bogarodzica-Zwycięska, chronicielka granic i potęgi Polski, patronka wojska, Narodu i Rzeczypospolitej, ratująca nas cudownie w chwilach krytycznych, ile razy Naród do Niej gorące zanosił modły. To też rycerstwo polskie na ryngrafach swoich miało Jej wizerunki, niemi ozdabiało swe sztandary i z pieśnią „Bogurodzica“ szło do walki.

Król Stefan Batory składa w ofierze swój miecz, jako symbol władzy rycerskiej i przeczucie, że Jasna Góra będzie chroniła kraj przed wrogiem.

Królowie polscy, jak Zygmunt III, Władysław IV, Jan Kazimierz, idąc na wojnę zawsze prosili Najświętszą Matkę Częstochowską o pomoc, zaś po zwycięstwie składali Jej w ofierze hojne dary i trofea wojenne, to też cała kaplica była zawieszona zdobycznemi sztandarami.

Fot. Aerolot. ze zbiorów Min. Komunikacji.

Zdjęcie Jasnej Góry z samolotu, doskonale uwidacznia mury forteczne, otaczające klasztor z bastjonami po rogach.

Obraz został sprowadzony na Jasną Górę, gdy miał już za sobą opinję cudownego i starożytnego, o czem świadczy Długosz, nazywając go: „Vetustissima Imago“.

Jak szybko rosła sława i bogactwa Jasnej Góry świadczy fakt, że już w r. 1430 w celu grabieży głośnych skarbów napadli na nią husyci czescy, zabrali Obraz, znajdujący się w kosztownych ramach, który następnie uszkodzony porzucili. Wówczas Władysław Jagiełło, wielki czciciel Najświętszej Maryi Panny, polecił odnowić go malarzom i złotnikom ruskim, jacy znajdowali się na jego dworze w Krakowie, oraz wykować blachę wierzchnią z rytemi scenami z życia Matki Boskiej i Pana Jezusa.

Gdy zdarzył się raz jeszcze napad w 1466 r. postanowiono ufortyfikować klasztor, aby uchronić go od rabunków. Jednak dopiero król Zygmunt III, zjechawszy w 1611 r. na Jasną Górę, kazał opracować plany, a następnie wzmocnić mury, czyniąc z niej silną warownię.

Powagę i sławę cudownego miejsca szczególniej podniósł bohaterski opór, jaki stawiła Jasna Góra zwycięskiemu królowi szwedzkiemu, Karolowi Gustawowi, wówczas kiedy kraj cały poddał mu się prawie bez walki. Mężny przeor O. Augustyn Kordecki nie uląkszy się wielokrotnej przewagi szwedzkiej, naprzemian padając na kolana przed ołtarzem, to znów biegnąc z krzyżem w ręku na wały, zagrzewał swą wiarą nieliczną załogę, to też obrona Częstochowy, która obudziła ducha w Narodzie, stała się jedną z najpiękniejszych kart w dziejach naszych i żyje dotąd w poezji ludowej, według której Matka Boska unosząc się w górze, płaszczem Swym, jak obłokiem osłaniała świątynie przed kulami artylerji szwedzkiej.

Z Jasnej Góry wyruszył też po spowiedzi Jan III Sobieski na odsiecz wiedeńską, która zakończyła się wielkiem zwycięstwem. Jako votum dziękczynne oglądamy w skarbcu szablę, którą król posługiwał się w bitwie pod Wiedniem.

W początkach XVII w. Szwedzi napadają powtórnie na Jasną Górę, lecz znów muszą uchodzić Po wojnie August II posyła w darze koronę, wysadzaną djamentami. Była to pierwsza myśl ogłoszenia Matki Boskiej Częstochowskiej Królową Korony Polskiej. Wkrótce papież Klemens XI, nadsyła z Rzymu dwie złote korony, któremi biskup Szembek w dn. 8 września 1717 r. dopełnił obrządku koronacyjnego.

Raz jeszcze przechodzi Jasna Góra oblężenie podczas Konfederacji Barskiej, która zawiązała się w obronie praw narodu przeciwko Moskalom. Działał tu wówczas, jeden z bohaterów czczonych w Ameryce, Kazimierz Puławski, który na czele niewielkiego, lecz dzielnego oddziału, skutecznie nękał Rosjan. Jednak ogólny upadek Konfederacji zmusił do oddania twierdzy w ręce wroga.

Po rozbiorach Częstochowa dostaje się pod panowanie pruskie, lecz gdy orły napoleońskie wypędziły Prusaków, wchodzi w skład Księstwa Warszawskiego, przyczem skarby klasztorne wybitnie przyczyniły się do uzbrojenia wojsk polskich. Następnie za Królestwa Kongresowego cesarz Aleksander I odwiedza dwukrotnie klasztor, odnosząc się doń życzliwie, lecz równocześnie każe znieść fortyfikacje, aby Jasna Góra przestała być twierdzą...

Podczas rewolucji 1831 r. O. O. Paulini wspomagali hojnie wojska narodowe, dlatego Mikołaj I po stłumieniu rewolucji znosi resztę murów obronnych, które dopiero w ostatnich latach przed wojną europejską zostały odbudowane. W powstaniu 1863 r. bierze też udział Jasna Góra, dopomagając powstańcom moralnie i materjalnie — to też Moskale w 1864 r. konfiskują Drukarnię Jasnogórską i zabierają ją do Piotrkowa.

W czasach niewoli kult Najświętszej Panny Częstochowskiej rośnie coraz bardziej, Moskale chcąc osłabić Jej urok i wpływy na lud ograniczają pielgrzymki, nie pozwalają na jakiekolwiek naprawy budynków, by doprowadzić klasztor do ostatecznej ruiny.

Fot. S. Poddębski.

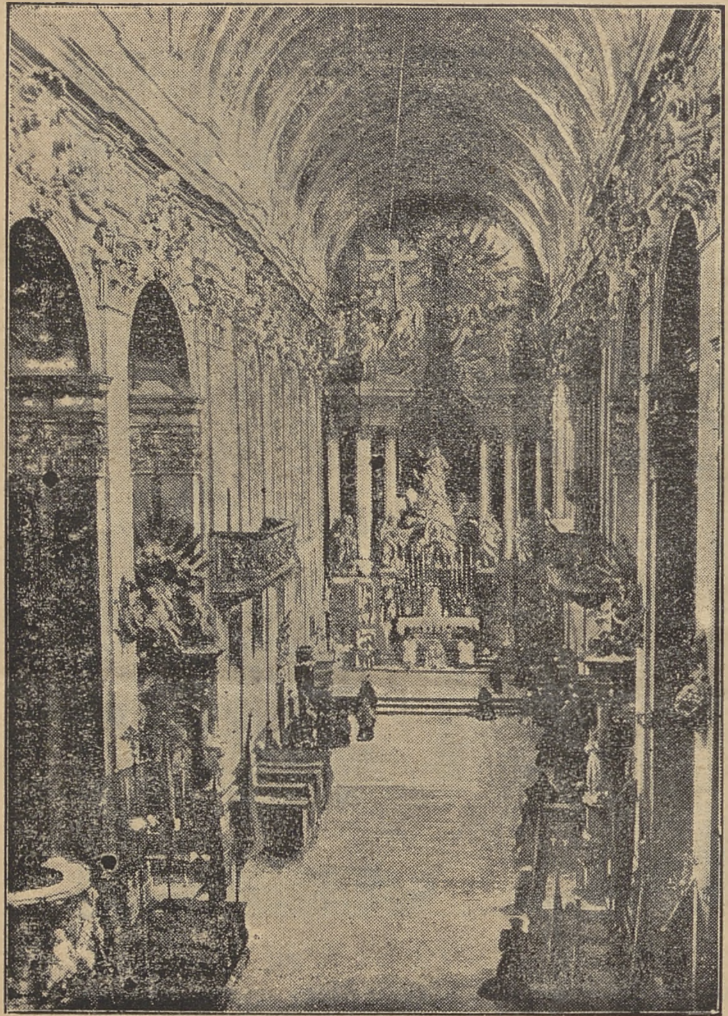
Widok zewnętrzny kościoła oraz „Pokoi Królewskich," gdzie polscy monarchowie mieszkali podczas pobytu na Jasnej Górze.

15-go sierpnia 1900 r. spłonęła do połowy wieża jasnogórska. ówczesny przeor O. Rejman, człowiek b. zdolny, czynny i gładki, korzystając ze swych dobrych stosunków z władzami rosyjskiemi, zajął się z zapałem odnowieniem zewnętrznej szaty klasztoru: odbudował wieżę, wzmocnił i odświeżył rozsypujące się w gruzy mury i budowle, na rumowiskach założył park, a na tle jego wspaniałej perspektywy wzniósł odlane z bronzu piękne stacje Męki Pańskiej, wykonane przez artystę rzeźbiarza Piusa Welońskiego.

Niestety, zajęty pracą nad doczesnemi potrzebami klasztoru — nie miał już czasu wglądać w sprawy duchowe zakonników. Władze rosyjskie, chcąc mieć wszędzie, a więc i na Jasnej Górze swoich zauszników' starały się zatwierdzać na kandydatów na zakonników ludzi lojalnych w stosunku do rządu, co doprowadziło w ostateczności do świętokradztwa.

Wówczas papież Pius X ofiarował na Jasną Górę nowe, złote korony, któremi w dn. 30 maja 1910 r. koronowano Cudowny Obraz. Następnym przeorem został O. Piotr Markiewicz pełen ducha Bożego, wymagający wiele od siebie i innych, świętobliwy asceta, który wprowadził ostre obyczaje zakonne, po nim nastąpił O. Pius Przeździecki, pod którego przewodnictwem odżyły dawne cnoty zakonne, a podjęte prace zostały dalej poprowadzone.

Podczas Wielkiej Wojny Częstochowa została zajęta przez Niemców, jednak naskutek starań bisku-

Wnętrze kościoła

pów polskich, obawiających się zniszczenia i profanacji świętego miejsca, cesarz Franciszek Józef wymógł, że Jasna Góra dostała się pod zarząd austryjacki.

Odrodzona Polska doświadczyła też łaski Matki Boskiej Częstochowskiej. Gdy bolszewickie hordy zalały kraj i podchodziły pod mury stolicy, gdy ostatni żołnierz Rzeczypospolitej wyruszył w pole i zdawało się że zgaśnie jutrzenka wolności,która dopiero co nam zabłysła — na Jasnej Górze nieustannie błagalne odprawiono modły. I znów Królowa Korony Polskiej przyszła nam z pomocą, pobłogosławiła orężowi, bohaterstwu wojsk naszych, a dzień Jej Święta — 15 Sierpnia stał się dniem zwycięstwa nad wrogiem.

Ostatniem ważnem wydarzeniem na Jasnej Górze było ofiarowanie Matce Boskiej Częstochowskiej, jako Królowej Korony Polskiej, insygniów królewskich: berła i jabłka. Było to votum dziękczynne ko-

Cudowny obraz Matki Boskiej Częstochowskiej.

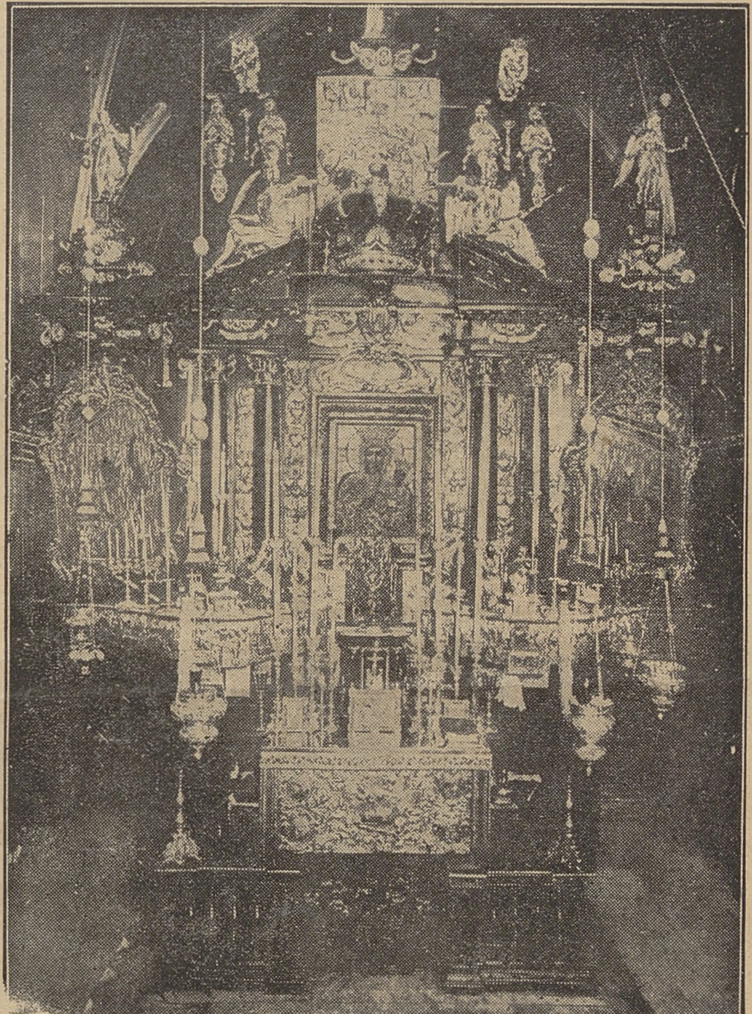
biet polskich za Cud nad Wisłą. W krótkim czasie zebrano z ofiar, które popłynęły zarówno z kraju, jak i z wychodźtwa, więcej niż było potrzeba, co dowodzi jak bardzo oceniona była ta intencia. 3 Maja 1926 r. odbyła się przy udziale tysięcy wiernych uroczystość wręczenie daru.

Na berle wyryto piękny napis:

Matko—Królowo Korony Polskiej — my, kobiety polskie, składamy Ci berło, jako symbol władzy. Rządź nami—niech trzy cnoty ewangeliczne: Wiara, Nadzieja i Miłość prowadzą Twój Naród do chwały.

Już w wiekach średnich Jasna Góra była miejscem licznych pielgrzymek pobożnych, często goszcząc w swych murach najznakomitszych w narodzie, z królami na czele. Wszyscy pątnicy w miarę możności obdarowywali klasztor, to też bogactwa tego byłyby niezmierne, gdyby nie ofiary, które O. O. Paulini wielokrotnie składali w chwilach niebezpieczeństwa na ołtarzu Ojczyzny. Mimo to i dziś skarbiec zawiera wiele pięknych i kosztownych pamiątek.

Pierwszymi z hojnych ofiarodawców byli: Jadwiga i Jagiełło, który wzniósł istniejącą do dziś przednią część kaplicy, dalszy zaś ciąg dobudował prymas Maciej Łubieński, kanclerz wielki koronny Jerzy Ossolińskich ufundował z hebanu i srebra ołtarz, zaś zasłona srebrna na obraz jest votum ofirowanem przez rodzinę Działyńskich. Trzy sukienki: djamentowa, perłowa i rubinowa, kolejno co roku w w Wielki Czwartek zmieniane, zostały wyhaftowane

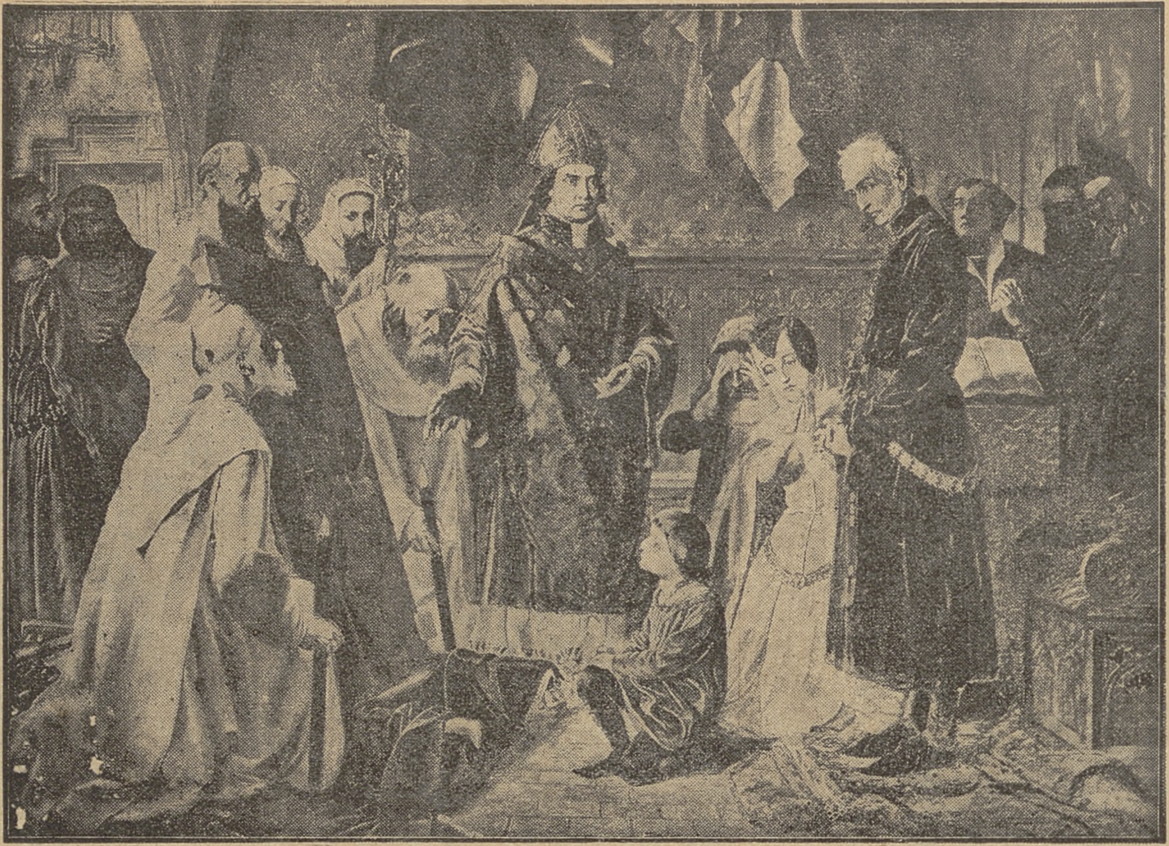
Wnętrze kaplicy.

w 1717 r. przez braciszka Makarego Szybkowskiego z drogich kamieni w skarbcu uzbieranych. Trudno wyliczyć te wszystkie vota, na których mnogość i bogactwo składały się wieki.

Kościół główny wielokrotnie przebudowany i rozszerzany coraz to nowemi kaplicami, a ostatnio z artyzmem odnowiony, już sam w sobie jest przepięknym zabytkiem.

Klasztor, poza celami dla zakonników, posiada wspaniałą salę rycerską i refektarz, które, jak i korytarze są ozdobione obrazami i malowidłami ściennemi, przedstawiającemi dzieje Jasnej Góry.

Bogata biblioteka zawiera nietylko bezcenne dzieła z zakresu teologji i filozofji, zarówno starożytnej, jak i chrześcijańskiej w postaci ozdobnych rękopisów, pierwszych druków „incabułów" oraz naj nowszych wydawnictw, ale też i inne stare księgi

Kardynał Oleśnicki okazuje królowi Jagielle zniszczony przez husytów obraz Matki Boskiej Częstochowskiej. Mal. F. Cynk

O. Augustyn Kordecki z krzyżem w ręku, zagrzewa na wałach twierdzy rycerzy do obrony klasztoru przed Szwedami. Mal. J. Suchodolski

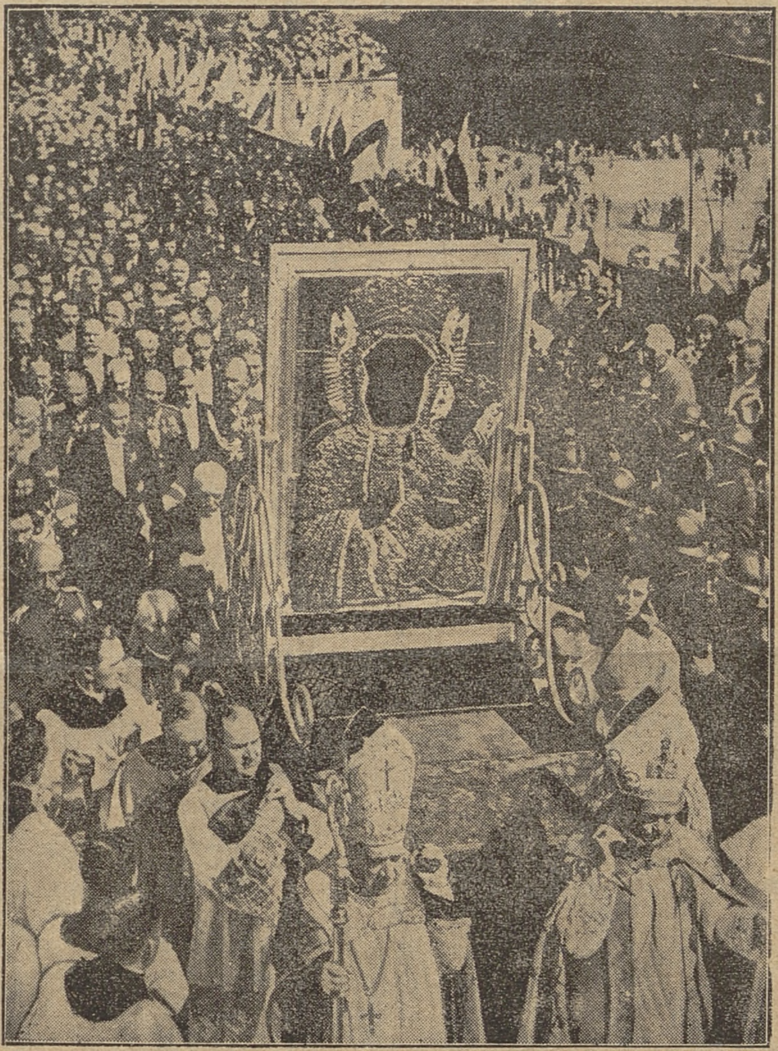
z dziedziny prawa, medycyny i t. p. Ostatnio została ona uporządkowana według współczesnych wymagań wiedzy przez obecnego bibljotekarza O. M. Paszkiewicza.

Archiwum klasztorne kryje też niejeden skarb w postaci dokumentów z podpisami i pieczęciami królów polskich oraz zbiór piśmiennictwa dawnej sztuki muzycznej. Świeżo odnaleziony „Hejnał Jasnogórski", jest jednym z tych klejnocików.

Wielokrotne pożary sprawiły to, że z pierwotnej bujnej architektury średniowiecza nie pozostało na Jasnej Górze, poza kaplicą i skarbcem, prawie nic.

zu i obawy o dalszy jego postęp na skutek uchwały Episkopatu Polskiego została dokonana w latach 1925/6 odnowienie i konserwacja jego przez prof. J. Rutkowskiego i dyr. Turczyńskiego. Dzięki niej usunięto z Obrazu wielowiekowy brud i kopeć ze świec oraz zmyto ślady późniejszych nieudolnych odnowień — przywracając Obrazowi pierwotny wygląd z XV w., jaki miał po odnowieniu go przez króla Władysława Jagiełłę.

Obecnie Obraz został osadzony w futerale ze srebra, z otworami na twarz i ręce, by uchronić go przed niszczącymi wpływami wilgoci z oddechów na-

Pan Prezydent Rz. P. I. Mościcki w procesji na Wałach Jasnogórskich kroczy z członkami rządu za Cudownym Obrazem, niesionym przez ks. ks. biskupów.

To co dziś widzimy jest dziełem ostatnich trzech stuleci, przyczem prawie każda baszta, brama lub kaplica różnemi czasy, sumptem coraz to innych wiernych była wznoszona. Jan Kazimierz wraz ze swym dworem osobiście sypał ziemię pod fundamenty baszty przez się fundowanej.

Wszystko to stworzyło razem, tak charakterystyczną dla staropolskich budowli, malowniczą całość, zaś połączenie stylu i zabytków budownictwa kościelnego ze stylem i zabytkami architektury wojskowej, upodobniło Jasną Górę do Wawelu.

Wobec wielkiego zniszczenia Cudownego Obra-

gromadzonych tłumów, oraz uszkodzeń przy przypinaniu koron i sukienek.

Wszystkim, których interesują bliżej dzieje Cudownego Obrazu polecamy następujące wydawnictwa:

Konserwacja Cudownego Obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej — napisali W. St. Turczyński i J. Rutkowski. Nakładem OO. Paulinów na Jasnej Górze, Częstochowa 1297 r.

Ziemia Częstochowska — Tom I. Wyd. Tow. Popierania Kultury Regjonalnej w Częstochowie. Dr. M. Skrudlik Cudowny Obraz M. B. Cz.

Skarbiec klasztorny, zawierający bezcenne pamiątki, dary i vota składane przez królów polskich oraz wiernych.

Piękny widok z wałów na część mieszkalną klasztoru z celami O. O. Paulinów.